

אם התבואה והקמח היה של יהודי בחו"ל אז יש בו איסור חדש מה"ת שאין כאן שינוי רשויות מנכרי ליהודי אלא שינוי מקומות מחו"ל לא"י, ויש¹⁴⁰ מתירים בכל גווני שדינו כדין תבואת חו"ל שדינו מפורש לעיל (אות כ"ט).

מתבואות נכרים, מ"מ למצות מצוה נכון להקפיד מאוד שלא לקחת מתבואה חדשה, כיון שלרבים מהפוסקים הדבר אסור, והו"ל מצוה הבאה בעבירה, אם לא¹³⁷ בשעת הדחק כשאין מוצאים תבואה לצורך מצות מצוה אלא מתבואה חדשה.

סימן תצ

"חדש" בא"י - ותבואה הנכנסת מחו"ל לארץ

התפלל תפילת יו"ט בחוה"מ ובשבת חוה"מ

שם: ויש שלמדו עליהם זכות וכו' שחדש בחו"ל אינה אלא מד"ס וכו'. אבל בתבואה הגדילה בארץ ישראל לכו"ע נוהג איסור חדש מן התורה אף בזה"ז, אמנם אין מצוי איסור חדש בתבואה הגדילה בא"י, כי זמן הזריעה בא"י הוא בתחילת החורף, והקצירה היא אחרי חג הפסח (למעט שנים נדירות שהקיץ מוקדם והבשלת החיטים מקדימה, ובשנה כזו יש לעמוד על המשמר שלא ישווקו החיטים שנקצרו לפני הפסח לאכילה עד אחרי ט"ז ניסן, ולעיל אות כ"ז כתבנו שיש אוסרים אף הקצירה עצמה לפני ט"ז ניסן).

א. סעי' ב', שו"ע: חולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומר יעלה ויבוא בעבודה. ומי שטעה והתפלל בחוה"מ תפילת יו"ט לא יצא, כיון שאמר יו"ט מקרא קודש וכו' וחתם מקדש ישראל והזמנים, ואף לשיטות אלו הסוברים שחוה"מ נקרא יו"ט (עיין להלן אות ב') מ"מ² לא יוצא י"ח בתפילת שבע. ואם טעה בשבת חוה"מ והתפלל תפלת יו"ט אם לא הזכיר של שבת ודאי לא יצא, ואם הזכיר בו גם של שבת וחתם מקדש השבת ישראל והזמנים, יש³ אומרים שלא יצא ויחזור ויתפלל, ויש⁴ אומרים שיצא.

ותבואה או קמח של נכרים בחו"ל המובא לארץ ישראל ונעשית עיסה בא"י ע"י יהודים, יש¹³⁸ שכתבו שאף למקילים בחדש בחו"ל בשל נכרים, בזה לכו"ע אסור מן התורה, כיון שנעשית לחם בא"י ע"י יהודים, ויש¹³⁹ אומרים שדווקא

ואם רק בחתימה - בשבת חוה"מ טעה וחתם מקדש השבת וישראל והזמנים - אין צריך לחזור ולהתפלל (- ביה"ל ד"ה מתפלל).

בה י"ח, דע"ת סי' תנ"ג סעי' ד' דגם אם חדש בחו"ל מותר למצות מצוה לא חזי, שדי חמד מע' חו"מ סי' י' אות ט"ז. 137. שדי"ח שם, וע"ע לעיל אות כ"ח. 138. ציץ הקודש ח"א סי' י"ז בשם מהר"י מסלנט, שו"ת אחיעזר ח"ב סי' ל"ט, שהשוו דין דחדש לדין חלה דתבואת חו"ל שנתגלגלה בא"י חייבת, בפ"ב דחלה ובירושלמי שם. 139. כן מכריע בציץ הקודש שם. 140. שו"ת הר צבי ח"ב סי' ע', שו"ת קנין תורה ח"ד סי' מ"ח. בענין מש"כ השו"ע שאסור לאכול חדש בחו"ל עד תחילת ליל י"ח ניסן ובא"י עד תחילת ליל י"ז - כתב בשו"ת באר משה ח"ז דיני בני א"י וחו"ל עמ' רמ"ה שבן חו"ל הנמצא בא"י די שימתין עד תחילת ליל י"ז דכיון שבחו"ל נהגו עפ"י האחרונים להקל באיסור חדש, וכמעט שנשתכח הדבר, לכן נגרר אחר יושבי ארץ ישראל.

תצ - 1. שו"ת הלכות קטנות ח"א סי' ד', שו"ת לב חיים ח"ב סי' ט"ו, שו"ת שרגא המאיר ח"ג סי' ק"ח. 2. שם. 3. שו"ת אג"מ ח"ד סי' כ"א. 4. ס' תפלה כהלכתה פכ"ג הערה ש"א בשם הגר"ש אלישיב שליט"א, וכבר כתבנו בסי' תפ"ז שבמקרים כאלו טוב יעשה אם נזכר בטעותו לפני חזרת השי"ח

הוא מותר בשל גויס: ועוד יש להביא ראיה ברורה להדגש מותר בשל גויס דכפרק קמא דראש השנה (דף י"ג.) איחא בעו מיניה חברייא מרב כהנא עומר שהקריט ישראל כניסמן לארץ מהיכן הקריטוהו אם תאמר דעיל כד גוי קריכס אמר רחמנא (ויקרא כג י') ולא קריי גוי ממאי דלקריט דילמא לא לקריט לא סלקא דעתך דכתיב (יהושע ה יא) ויאלכו מעצור הארץ ממחרת הפסח ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דלקריט עומר והדר אכלי מהיכן הקריט אמר לן כל שלא הביא שליש כד גוי והשתא אי אמרת דליסור חדש נוהג אף בשל גויס לא נריך לומר ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול וכי' בלאו הכ' דיוקא נמי מני למימר לא סלקא דעתך דכתיב ויאלכו מעצור הארץ

א"ל שבזמן שהעומר קרב מותר מיד בששה עשר בניסן אחר הקרבנות. לקרובים שיודעים שכבר קרב, (ה) ולרחוקים מחצות ואילך. ובזמן דליכא עומר (ו) אסור כל יום ששה עשר. והאידינא שאנו עושין שני ימים אסור כל יום שבעה עשר עד תחלת ליל שמנה עשר משום שהוא ספק יום ששה עשר ח"י: ג ואין העומר מתיר אלא תבואה שנשרשה קודם העומר אבל אם לא נשרשה קודם העומר אינו מתירה. כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובה ודאי בכל

א"ל שבזמן שהעומר קרב מותר מיד בששה עשר בניסן אחר הקרבנות. לקרובים שיודעים שכבר קרב, (ה) ולרחוקים מחצות ואילך. ובזמן דליכא עומר (ו) אסור כל יום ששה עשר. והאידינא שאנו עושין שני ימים אסור כל יום שבעה עשר עד תחלת ליל שמנה עשר משום שהוא ספק יום ששה עשר ח"י: ג ואין העומר מתיר אלא תבואה שנשרשה קודם העומר אבל אם לא נשרשה קודם העומר אינו מתירה. כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובה ודאי בכל

וגו' שאם לא הקריט היכא הו' אכלי ממחרת הפסח והלא אסור משום חדש אלא בשל כרחק דחדש אינו נוהג בשל גויס וכיון דהשתא קא סלקא דעתך דלא הקריט כיון דעיל כד גוי לכך נריך להך דיוקא דממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאי איחא דעיל כד גוי ולא הקריט עומר מעיקרא אמאי לא אכל הל' בשל גוי אינו אסור משום חדש אלא ודאי דהקריט עומר משל ישראל ולהכי לא אכול מעיקרא משל ישראל מהיכן הקריט ומשני שלא הביא שליש כד גוי הרי מוכח להדיא דמדאורייתא אין איסור חדש אלא בשל ישראל: וכן יראה ממה שכתב בליקוטי מהרי"ל (סי' ט מהדורא מכוון י"ס) וז"ל ואף על גב דיש פוסקים דאין נריך לומר כה הו'איל בלאו הכי איסור חדש בחוזה לארץ מדרבנן מכל מקום אנשי מעשה

פרק רבי ישמעאל (ע"ג) ופסקו הרי"ף (כתב) והרא"ש (סי' מג) כסוף פסחים כריבנא דאמר אמרה לי אם אנוך לא היה אכיל חדש אלא באורחא דשיכור נגהי ממניסר דסגור לה כרבי יהודה וחייש לפסיקא וכן פסק הרמב"ם בפרק י' מהלכות מאכלות אסורות (ה"ט): ג ומ"ש ואין העומר מתיר אלא תבואה שנשרשה קודם העומר וכו'. משנה ברש"י מסכת חלה ונמנחות פרק רבי ישמעאל (ע) וכתנחיה בסמוך: כתב א"א ז"ל בתשובה ודאי בכ"ז השנים אין לחוש בספק וכו'. בכלל שני (סי' א) וגם המוספות כתבו כסוף פרק קמא דקידושין (לו' ד"ה כל) דיש לומר אם אדם יודע בדאי שהשעורים נורעו אחר זמן הקרבנות העומר

האור זרוע (מ"א סי' שנה) ופשיטא דליכא למימר דאיסור חדש אינו אלא דרבנן דהא קיימא לן כרבי אליעזר דחדש אסור מן המורה בכל מקום אלא ודאי דרנא לומר דבשל גויס אינו אסור אלא מדרבנן דסתם חוזה לארץ בשל גויס הוא והיינו טעמא דכיון דמוכח בפרק קמא דראש השנה דאין אסור מדאורייתא אלא בשל ישראל ויבירושלמי משמע להו דאסור בשל גויס אלמא דבשל גויס אינו אסור אלא מדרבנן. אכל לפע"ד כיון דמדאורייתא אין איסור בשל גויס מהיכי חיימי לן לאסרו מדרבנן ולחדש גזירה ואיסור שלא נאמרה בחלמוד דמהירושלמי ליכא ראיה כלל דכפרישית וגם הראיה שכתב הרא"ש ללמוד בקל וחומר מערלה גם כן כבר נדסיח ומתוך מה שכתבתי אהי רואה שנתחדש עוד דחיימי לראיית הרא"ש ללמוד קל וחומר מערלה והוא דשאני מערלה דנהג בארץ אף בשל גויס שהרי לא מעטיה רחמנא הילכך ראו לגזור ט' בחוזה לארץ אף בשל גויס דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון (פסחים ל:.) אכל חדש שאינו אסור בשל גויס אפילו בארץ מדכתיב קריכס דלפינין מיניה שאין העומר בא אלא מקריי ישראל כך אין איסורו נמי אלא בקריי ישראל וכדאמרתן הילכך אפילו בחוזה לארץ לא ראו לגזור ט' בשל גויס: גם ראיתי תשובה למהר"ם מעיל דק' בין ההגהות דמהרש"ל (לעור) ח"ל רבינו אביגדור כ"ך כתב בפירו דחדש בחוזה לארץ אינו נוהג בשל גויס וז"ל השיב ריב"א הא דחדש נוהג בחוזה לארץ הני מילי בשל ישראל אכל בשל גויס אינו נוהג בחוזה לארץ ויכול לשמות שכן אפילו בחורף. וגם בהלכות גדולות משמע דחדש אינו נוהג בחוזה לארץ בשל גויס ושמת משמע להו דהלכה כתנא קמא דרבי אליעזר בפרק קמא דקידושין עכ"ל התשובה ואפשר שעל תשובה זו סמכו הגדולים שלפנינו אכל לפע"ד נראה ברור דאף על גב דהלכה כרבי אליעזר אין לאסור בשל גויס מעיקר ההלכה ואפשר נמי דר"י גופיה לא כתב כך להלכה למעשה אלא שכן נראה מהירושלמי שלא לחלק והגדולים שנאו אחריו הוסיפו וכתבו לאיסור בסתם אכל לאחר העיון יראה דמותר מדינא דכפרישית וכלן אין לשום גדול להורות הוראה לאיסור היפך המנהג שנהגו על פי גדולי ישראל להיתר ומי שרואה להחמיר לעצמו מדת חסדיות הוא ולא יורה לאחרים דלא יתיי לאיניו ודוקא כמי שהורגל בשאר פרישות ומפורסם לחסיד ראשי לנהוג לאיסור גם כן כמו שכתב ראב"ה ברש"י ברכות (סי' א) עמוד

2) לגבי קריאת שמע של ערבית ח:

ב ומ"ש א"א שבזמן שהעומר וכו'. שם נמנחות פרק רבי ישמעאל (פסח): ומפרש התם דכדאיכא עומר עומר מתיר דכתיב עד הביאכם את קרבן אלהיכם אכל דליכא עומר כל יום הנף אסור דכתיב עד ע"ס היום הזה עד ע"זומו של יום וקסבר עד ועד בכלל:

ג כתב א"א הרא"ש בתשובה וכו'. כבר כתבתי בסמוך (פ"ה) דכשכתב הרא"ש תשובה זו היה חופס כר"י דחדש נוהג בשל גויס ולכן החמיר באותן שנים דימי העינוי נמשך עד פרוס הפסח כלומר עד שהגיע הפסח ועדיין לא זרעו התבואה וגם עת הגרד

פרישה

רצב (ה) ולרחוקים מחצות ואילך. מפני שהם יודעין שאין בית דין מתעללים ט: (ג) אסור כל יום ששה עשר. ז"ל הנמרא דמתן דליכא עומר עומר מתיר דכתיב עד הביאכם את קרבן אלהיכם מתן דליכא עומר כל יום הנף אסור דכתיב עד ע"ס היום הזה עד ע"זומו של יום וקסבר עד ועד בכלל:

הגהות והערות

ח] עיין ט"ז כאן (ס"ק ב) ובבאור הגר"א כאן (ס"ק ב) שהרבו להשיב על הביח. וע"ע משנה ברורה (סי' תפט ס"ק מה) ובאר ה"ה הלכה שם (ד"ה אף): ח"י] "ששה עשר" כ"ה ברוב הדפוסים ובדפוסים ראשונים (כ"י, ב"ח ופרישה) הגירסא כאן "ספק יום שבעה עשר":

דהיינו אחר י"ו נניסן שלא יאכל מהם ומספק אין לאסור כל השעורים כיון דרוב השעורים נורעו קודם י"ו נניסן וכן כתב המדריש שם יכלו לחרוש וכו' אבל נפקיו (שם) חזר ולא אסר בשל גי' אלא (פי' מקא) וז"ל ומה שאנו קונים שכן מן הגי' ואין לנו חוששים בערלה וכלאים אבל נחדש כתב בסתם אסור ומשמע דלי דאינו אסור לחדש שמה השעורים לא השרשו קודם העומר אומר ראב"ה (פי' אלא בשל ישראל וכדמוכח גם כן מדברי הרמב"ם שלא כתב (נפ"י מקא) דסמכינן ארובא דשכר עשי משעורים שהשרשו קודם העומר אי נמי מישנים מיושנים משנתיים והיה ליה ספק ספיקא ומיעוטא דמיעוטא ולא מיישינן. והנהו מיימון כתב בפרק (י"א) [י'] מהלכות מאלכות אסורות (א"ח ג) בשם ספר מלוות (לארין קמ"ד) שהשיב ר"י ט' דמספיקא אין לאסור דרוב מטאות שלנו נורעות ונשרשות [קודם העומר] ובעטמניחא"ה זורעים שטלת שועל אחר הפסח מכל מקום כיון שאין דלמות המדינה נעולות ויכול להביא שם ממקומות אחרים שרוב זורעים קודם הפסח מותר אכן ה"ס היה נוהג להחמיר על עגמו שלא לאכול שעורים לפי שרוב נורעות אחר הפסח או לפי [נ] סמוך מאוד ואפילו לפי חומרא זו בן פסח לקציר שעורים מותר לאכול מהם עכ"ל (א):

השנים אין לחוש מספק על התבואה לאסרה [ב] שמא לא נשרשה קודם דסמכינן ארובא שנשרשת קודם לעומר. ועוד שהוא ספק ספיקא שמא היא מתבואת שנה שעברה. ואפילו היא מתבואת שנה זו שמא נשרשה לפני העומר. ועתה לפני הפסח נתתי אל לבי יען (ג) שימי עיניי הגוים היו בפרוס הפסח (ד) וגם (ה) עת הגריד [ב] היה ולא יכלו לחרוש ומיעוטא דמיעוטא זרעו לפני הפסח. ולא מלאני לבי לאסור אולי לא ישמעו לי. ואני משיב לשואלים דרשו מאת עובדי האדמה (ה) אם יאמרו שהרוב נשרש לפני הפסח מותר ואם לאו אסור. וגם אני זכור מנעורי פעמיים ושלש שימי עיניי הגוים היו בפרוס הפסח שרבותי נהגו איסור אבל לא הורו הלכה למעשה לאיסור. (ו) ואהא סמכינן ואיני מורה איסור דמוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין (שבת קמח). והחרד יפרוש עד כאן: ד (ו) תבואה שנזרעה אחר העומר וקצרה וזרעה ובשעת העומר היתה תחת הקרקע (ז) ולא התחילה עדיין לישרש (ט) מיביעיא אם העומר זה בסיומ (קצב) [קצא] [עד כאן]:

ד תבואה שנזרעה אחר העומר וקצרה וכו' מיביעיא אם העומר מתירה וכו'. נפקי הזהב (כ"מ ט): ונמנמות פסק רבי ישמעאל (פ"ט). ופירש רש"י כמאן דשדו נכדא דמין ושתינה עומר דהא דלמנן שאם לא השרשו אסורים עד שיטא' העומר הבא בעידוליהן מיירי או דילמא בטלינהו אגב ארעא וכי לקיט להו כגידולין דמו [ד]:

דרכי משה

רצג (א) כתב בתרומת הדרשן סימן קצ"א דהיכא דאירע שהשלג והכפור הוי עד הפסח ובכל הסביבות שמביאים משם תבואה היה השלג וקרח ורוב שתייתם שכר או צריך כל חרד להחמיר על עצמו אבל לא יורה לאסור דמוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין דודאי

פרישה

הימה יבש ממטת המורף והקמח: (ב) **אם יאסרו שהרוב נשרש לפני הפסח.** משמע דוקא שהרוב נשרש אבל מחלה על מחלה לא ולא אמרינן דלף אם הוא מחלה על מחלה מכל מקום ספק ספיקא הוא דלמילי אי נמי יש לומר דנקט רוב משום דלי אפשר לנמנמ ולידע אם הוא מחלה על מחלה אם לא שהרוב נשרש קודם הפסח דלוי הוא יכיר לעינים וק"ל: (ו) ואהא סמכינן. פירוש סומך אי ורשמי: (ז) תבואה שנזרעה אחר העומר. שאין לה הימר עד שנה הבאה: (ח) ולא התחילה עדיין לשרש. שאם התחילה לשרש היה זה העומר השני מותר ואל גידוליהן: (ט) מיביעיא אם העומר וכו'. פירוש ללקוט הפסחה בעינה מתוך

דרישה

[ב] **שמא לא נשרשה קודם דסמכינן.** וכן כתב בסמ"ג בשם ר"י שאין לחוש מספק וכתב ובלומברדי"ה רובן זורעין שכולת שועל אחר הפסח אף על פי כן מאחר שאין דלחות המדינות נעולות ויכול להביא שם ממקומות שרובן זורעין קודם הפסח ומותר עכ"ל וכן כתב רמ"א (ס"ג ע"ש) ואפילו להחמירין בין פסח לקציר שעורים מותר לאכול מהם ועיין מה שכתב תרומת הדרשן סימן (קצ"ה) [קצ"א] היכא דאירע שהשלג והכפור הח ער הפסח והביאו רמ"א בהג"ה בשולחן ערוך (שם) ע"ש. עד כאן המגיה:

חדושי הגהות

רצג [ב] הפרישה כתב דומה נכון לגרום וגם עם סגריה היה מלשון דלף טורד כיוס סגריה (משלי כ"ו) וכו"ה שם נמשנה:

הנהרות והערות

[ט] ובספ"ג הגירסא ר' יצחק ב"ר שמואל: [י] הגהת המור וקציעה כתיי: [יא] ועיין בשו"ת הבי"ח החדשות סימנים מב, מה, מט. ועיי"ש עוד מה השיבו עליו בני דורו: [יב] כ"ה בתשובת הרא"ש ובדפוס פייבי די שאקו ובדפוס פרישה ובדפוס וילנא. בדפוס רבי ובי"ח הגירסא "עת הגירוי". ובדפוס שלוניקי ווארי אל חיגיארא וחלק מכת"י הגירסא "עת סגריה". והמור וקציעה (בכת"י) ג"כ כתב שיש לגרום "עת הגריד" (ועיין בפרישה

ובישיבה ב"ו
כרית להנאה

אם הידיו או נחשלו, אפשר לומר דכן הוא גזירת הכתוב דאם ביכלמינו להקריב
האיסור חדש נמשך עד הקרבה, וכעת לא מצאנו ראייה ברורה לזה, וי"ע.
[ד] והנה במנחת ע' ע"ג מטואר, דמטואר ששארשה קודם לעומר
העומר מתירה, ולא תליא בהנאה שלישי רק בהשרשה דליפנין
שם ע"א ע"א מקראי. ובמטואר מטואר פלוגתא דאמוראי בזה, חד אמר
דוקא קודם קצירת העומר אבל אם נשרש בין קצירה והנאה אין העומר
מתיר, וחד אמר קודם הנאה סגי. והר"מ כאן פ"י ממאכלות אסורות ה"ד
כתב דכל מטואר ששארשה קודם הנאה העומר עומר מתירה, ובכסף משנה
כתב דפוסק כמאן דאמר קודם הנאה. ועיין לעיל מצוה רמ"ו [אות י"ט]
הקשימי, ומלאמיו בטורי אבן ר"ה י' ע"ב שהרגיש בזה, לפי המטואר
בפסחים פרק מקום שנהגו נ"ה ע"א גבי מנכש לפנין חדש דעכ"פ לכולי
עלמא אמרינן לפנין השרשה חד מקצת היום ככולו, ולא נעינן השלשה ימים
של השרשה רק שני מעת לעת וחד מקצת היום. א"כ כיון דהקצירה והנאה
היא ביום אחד הקצירה נלילה והנאה ביום, א"כ היאך משכחת לה דיהיה
נשרש בין קצירה ובין הנאה, ממה נפשך, אם נטע משונכס קצת בארבעה,
א"כ חייב נחמילת ט"ו הוה ליה יום כולו ומ"מ לר"ך עוד שני מעת לעת
היינו ט"ו וט"ו כולו ולא כלו השלשה ימים עד אחר הנאה היינו סוף ט"ו,
ואי דזרע קודם י"ד, א"כ הוה ליה ארבעה מעת לעת וגם חמיסר היה
מעת לעת וחייב נחמילת ליל ט"ו הוה ליה מקצת יום שלישי א"כ הוה ליה
ככולו ושארש ג"כ קודם הקצירה. ולומר כגון דזרע בארבעה נהאיר המזרח,
א"כ שיחפר בשעה על היום הוה ליה שני מעת לעת ושעה דהיינו מקצת
היום והוה ליה ככולו והעומר לא הובא עדיין, זה אינו, דיום אחד אינו
עולה למעת לעת וגם שעה באמצע היום [לא שמענו] שיהיה עולה למקצת
היום ככולו, ובטורי אבן הביא ראייה לזה, ע"ש. ואני חירצתי שם [במלוא
רמ"ו אות י"ט] דבאמת להר"מ ילא מסוגיא זו, דנעינן ימי הקליטה מעת
לעת דנכהאי גוונא משכחת לה דנשרש בין קצירה להנאה, כגון אם זרע
נחלו ליל תליסר או בתליסר נהאיר המזרח, כלו שלשה ימים מעת לעת
בשיחפר נהאיר המזרח היינו אחר קצירה וקודם הנאה ע"ש, דהנבאי ראייה
דהר"מ סבירא ליה כן, ממה שכחנ בפ"ט ממעשר שני ונטע רבתי היא
מפורש דנעינן מעת לעת, עיין לעיל ואין לר"ך לכפול.

ועכשיו נהגיעי לכאן נעוה"י, נראה שמסוגיא זו אין ראייה להר"מ, דגם
סוגיא זו סבירא ליה דחד מקצת היום ככולו [אמרין], ומ"מ לא
קשה כלל. והנה למאן דאמר דקודם קצירה נעינן, על כרחך גזירת הכתוב
דהעומר אינו מתיר מה ששרש רק דהקצירה והנאה מתירם אם נשרש קודם
הקצירה, דיעברו על החטוא הקצירה והנאה גזירת הכתוב כן הוא, א"כ
למאן דאמר נקצר ביום כשר אפילו נקצר הרבה קודם לזמן ג"כ כשר, כמטואר
במנחת ע"ב ע"א, א"כ משכחת פלוגתיהו בפשיטות דנשרש לאחר קצירה
חייב נחמילת ליל ט"ו או קודם ומ"מ היה השרשה לאחר הקצירה כי היה
הקצירה קודם, ובה פליגי חד אמר דהותר כיון שהיה הנאה לאחר השרשה,
וחד אמר דלר"ך השרשה קודם קצירת העומר וזה ששרש אחר הקצירה נקצר
שלא בזמן הנאה נלמודה אינה מתיר, ולומר דעיקר תלי בזמן הקצירה דהיינו
ליל ט"ו מנלן, הא כיון דפליגי חד אמר קודם הקצירה משמע דתלי באמת
נקצירה, דכך הוא גזירת הכתוב דהשרשה זריכה להיות קודם הקצירה ממש,
א"כ משכחת לה שפיר פלוגתיהו אף דהש"ס סובר דאמרין חד מקצת היום
כולו. ונחא נמי דברי הכסף משנה שכחנ שהר"מ פסק כמאן דאמר קודם
הנאה, דהר"מ פוסק בפ"ו ממעמדיו ומופסין ה"ו דנקצר ביום כשר, א"כ
משכחת לה פלוגתיהו, והוא פסק כמאן דאמר קודם הנאה אף דנשרש אחר
קצירה מ"מ העומר מתיר. וא"כ אין ראייה מסוגיא זו דנעינן מעת לעת.
דסובר דנקצר ביום כשר כפסח משנה שם באותו פרק דנקצר ביום כשר.
וא"כ דברי הר"מ הלכות מעשר שני ונטע רבתי שהבאנו, דשם מטואר להדיא
דכדרינו, וגם דברי השו"ע י"ד סי' רנ"ד ס"ד שהעמיק דבריו דנעינן מעת
לעת, ז"ע מהש"ס דפרק מקום שנהגו, ע"ש וי"ע.

ודין זה דנשרשה קודם העומר העומר מתירה, לאו דוקא בזמן העומר,
אלא אף היום דיום הגף מתיר, וכן מטואר בר"מ פ"י ממאכלות
אסורות ה"ד אם השרישה קודם לעומר וכו', ודין זה נהג בכל מקום ובכל
זמן, ע"ש. וכן הוא בפסחים בפרק מקום שנהגו שם, דר' יהודה סובר
דהמנכש בתליסר וכו' כדי שיהא השרשה נחמילת ליל ט"ו ויום הגף מתיר.
ונראה לי כמו שזמן העומר העומר מתיר אם נשרשה קודם להקריבה
דהיינו זמן היחר חדש, כן האידנא זמן היחר חדש מתיר אם נשרש קודם
לזמן הזה רגע. אך אי אמרינן מקצת היום ככולו אין נפקא מינה, דחמיד
לר"ך שיהיה השרשה נחמילת ליל ט"ו, דהיינו דזרעה לכל הפחות בתליסר,
א"כ זמן השרשה סוף חמיסר תחילת שיחפר, אבל אם זרעה רק שעה אחת
בארבעה או ארבעה עד חמיסר הוה יום כולו דמקצת היום ככולו, ולר"ך
עד חמיסר ושיחפר ואי נשרש אלא בסוף יום שיחפר, ובסוף יום שיחפר
עבר זמן היחר והוה כמו ששרש אחר כך. ואף דהשרשה זמן היחר באין
כאחד אינו מופיל דלר"ך שיהיה השרשה קודם לזמן היחר רגע, כמו
משארש קודם הנאה העומר רגע.

אבל לפי מה שנבאר דעת הר"מ דמעת לעת נעינן בהשרשה, א"כ
משכחת לה דיהיה נשרש שעה אחת קודם ליל י"ו סוף יום ט"ו קודם
הלילה, כגון דזרע שעה אחת בתליסר קודם הלילה א"כ נשלמו שלש מעת לעת
בסוף שיחפר שעה אחת קודם הלילה, נראה פשוט כיון דפסקין דהאידנא עד
סוף יום שיחפר אסור חדש, דעד עלם וגו' ועד כולל, א"כ השעה דמתיר
חדש בסוף יום שיחפר הוא הזמן דמתיר את הנשרש. ולא אמרינן דלר"ך
שהיה השרשה קודם נחמילת ליל ט"ו, רק אי לא נעינן מעת לעת ומקצת
היום ככולו א"כ זריכס שיהיו כלים השלשה ימים נחמילת שיחפר, דאי יום
שיחפר הוא יום שלישי א"כ כלה השרשה בסוף יום שיחפר אין הזמן מתיר
כיון דהשרשה והיחר באין כאחד. אבל אי אמרינן מעת לעת דמשכחת שיהא
השרשה באמצע היום, תדאי אם נשרשה רגע אחד קודם ליל שיחפר דהיינו
רגע ביום שיחפר, תדאי סוף דהיינו תחילת ליל שיחפר מתיר הנשרש קודם
לזה כמו שמתיר כל החטוא החדשה, כן נראה לענ"ד פשוט וברור. וכן
למאן דאמר דזמן זה [האיר המזרח] מתיר, תדאי אם נשרשה שעה אחת
קודם שאהיר המזרח, האיר המזרח מתיר.

ורפ"י מה שנבאר ז"ע דברי השו"ע י"ד סי' רנ"ג ס"ג שכתב וזה לשונו
חטוא שלא השרישה קודם ט"ו בניסן אסורה עד שיטואר עומר הנא,
משמע דהשרשה זריכה להיות קודם ט"ו בניסן, ולפי מה שהבאנו דעת
המחבר שם ס"ד דעת הר"מ דגבי השרשה נעינן מעת לעת, א"כ האי כללא
לאו כללא הוא, דאפילו אם נשרשה בט"ו קודם הלילה ג"כ מותרת חייב ואין
לר"ך עמר הנא כמו שיארטו, והוה ליה להמתיר להודיענו ולכתוב כל חטוא
שלא השרישה ביום ט"ו עד רגע אחד קודם הלילה אסורה, אבל אם נשרשה
אפילו בסוף יום ט"ו רגע אחד קודם הלילה מותר ואין לר"ך להמתין, וי"ע.
והנה מה שכחתי לעיל דאם אמרינן מקצת היום ככולו זרע בארבעה
דכלו סוף ימי השרשה בסוף יום שיחפר דאינו מותר, דהשרשה
והיחר באין כאחד זריכה שיהא השרשה מעט קודם זמן היחר, יש ראייה
ברורה לזה דר' יהודה בעלמו במנחת ס"ח ע"ב סובר, דיום הגף כולו אסור
מן התורה, והוא בעלמו בפרק מקום שנהגו שם אמר המנכש כ"ג, ואמרין
שם כ"ד לא דהרי מקצת היום ככולו לא אמרינן. ואי אמרת היכי דהשרשה
זמן היחר באים כאחד מותר, א"כ אפילו בארבעה משכחת לה לר' יהודה
דיש בארבעה ומתיר כולו וגם שיחפר כולו, דר' יהודה סובר בזמן הזה
דחמילת ליל שיחפר מתיר. ודומק לומר דר' יהודה אמר דית דוקא בזמן הבית,
דרי יהודה היה אחר המורק כידוע. אלא על כרחך דנאים כאחד לא אמרינן,
על כן כיון דמקצת היום ככולו זריכה שיהיה השרשה קודם ליל ט"ו כמו
שיארטו ולא משכחת לה אלא בתליסר, עיין היטב ותבין.

אחריו זה מצאנו בטורי אבן ר"ה י' ע"ב [ד"ה לן], כתב ג"כ דאי סוף יום
הגף מתיר תדאי אם נשרשה קודם מותר. ועי"ש שהביא ירושלמי

הזמן המתיר
הוא הנושרש
בזמן הזה

השרשה
והיחר
ביום כולו

אסורין באכילה עד שיביא עומר הבא, והו"ל למימר עד שיקצור עומר הבא, ומוכח
דבעינן קצירה והבאה.
(א) בשאג"א החדשות סי' ר' מיישב הקושיא דמשכחת לה השרשה בין קצירה
להבאה, כיון שרק מקצת היום ככולו אמרינן ולא מקצת לילה, ע"ש.
(ב) להלן ד"ה אחר, הביא רבינו מהטורי אבן שלמד דטוף יום הגף מתיר, אם
לא הולך ד"ה אחר, אולם בשפ"א מנחות ע' ע"ב נסתפק בזה, ד"ל דכל היום
הוא המתיר. ולכן צריך השרשה קודם תחילת היום ע"ש. וראה הערה הבאה.
(ג) בשפ"א י"ד שם (נדפס בטעות ע"ש ח"י הרי"ם) גם העיר כן על דברי השו"ע
דמשמע דכל היום הוא המתיר, והביא כן מהגורע ביהודה תיניא ארי"ס פ"ד שכתב
כן אליבא דר' יהודה שיעצומו של יום עבר בכלל מתיר.

בצק מן החיוב ולא מן הפטורי, שאם היו נוטלין לאחר הפרשה היתה כל העיסה פטורה, ונמצא שאור זה ג"כ של פטור, והוי כמו שאור של נכרים דצריך תקנה¹⁰. והשתא בנ"ד אף אם יטלו קודם הפרשה איכא למיחש דילמא איתרמי לידיה אותו שאור של נכרים שנתערבו ולא ניטלה ממנו והיא של פטור, וכשתחמיץ משאור זה

שנעשה מבצק זה יתערב ג"כ בעיסה האחרת, וכשכא להפריש חלה מאותו עיסה איכא למיחש ג"כ דילמא איתרמי אותו בצק שניטל כבר מעיסה ראשונה והיא של פטור. אפס י"ל דכולי האי לא חיישינן דתתמי תרי זימנין ממש אותה של נכרי¹¹, הנראה לעניות דעתי כתבתי.

דיני חרש

סימן קצא

כהאי גוונא הוה עד סמוך לימי פסח, דבעי שיזרעו כדי שישרש קודם יום הנף היינו ג' ימים, כדמוכח בהדיא פ' מקום שנהגו (פסחים נה, א) גבי הא דתניא המנכש בשלשה עשר וכו'⁸, וגם אם הוא כה"ג שכלל הסביבות שמשם מביאים תבואה הוי השלג והקרח כמו במדינה זו, וכמו שהמדינה רוב שתייתם שכו, שאז קשה להפרישם, בכה"ג אין להורות לאיסור דמוטב יהי שוגגין וכו'⁹, כי לא ישמעו כלל הואיל ורוב השתייה אינם עושים אלא משעורים וכיוצא בהם שנזרעו סמוך ליום הנף. אבל אם רוב שתיית המדינה יין ואינם צריכין לשעורים ולשבולת שועל רק לפעמים למאכל, ובשאר תבואה שאינה מה' המינים אין חדש נוהגים בו, ולכך לית דוחק דציבורא במידי להפרישם מאיסור חדש היכא דליכא אלא חדא ספיקא¹⁰ שמא של אשתקד שמא של שנה זו, מצוה למחות בהמון העם ולהורות להם לאיסור. דספק ספיקא¹¹ אין כאן דנימא ספק של אשתקד ואת"ל של שנה זו שמא תבואה זו מן המיעוט שנזרעו קודם יום הנף, ומופלג מיום הנף¹² דכיון דמיעוטא הוא לא עבדינן מיניה ספק ספיקא, דמיעוטא לגבי רובא כמאן דליתא, כדאיתא בהדיא בתוס' בשמעטא דפתח פתוח פ"ק דכתובות¹³. הנראה לע"ד כתבתי.

שאלה: יש שנים נמצאו בזמנינו שהשלג והקרח שוהה על פני הארץ סמוך לימי פסח ואי אפשר אפי' למיעוטיה דעובדי אדמה לזרוע השעורים ושבולת שועל קודם יום הנף העומר, יש לחוש באותה שנה שלא לאכול אותם זרעים ושלא לשתות השכר שעושין מהן משום איסור חרש או לאו.

תשובה: יראה דבכה"ג כל ירא שמים יחוש לעצמו, אבל למחות בהמון העם לאו שפיר דמי¹, וכן מצאתי שהעתיק אחד מהגדולים² מתשובת הרא"ש³ ד"ל: מה ששותין שכר סמכין ארובה שנזרעו קודם לעומר, ועוד דאיכא שעורים של אשתקד, ושנה זו נתתי על לבי כי מיעוטא דמעוטא לא יכלו לזרוע קודם לעומר ולא אסרתי דמוטב שיהו שוגגים ואל יהו מזידים, וכן ראיתי בכה"ג רבים נוהגים איסור אבל לא הורו הלכה למעשה ע"כ. ואע"ג דאשירי⁴ מפרש וכן רב אלפסי⁵ וסמ"ג⁶ פסקו, דחדש דאורייתא בזמן הזה, ואפ"ה כתב אשירי דאין להורות לאיסור, וכא"ז הגדולי ראיתי דכתב דמדרכנן היא, אכן נדחק מאד ליישב לפי שהעולם אין נזהרין בדבר.

ונראה דהיכא דאיתרמי שנה כה"ג שהשלג והקרח

9. וכ"כ במרדכי פסחים (סי' תקצ"ט) ובתשו' בנימין זאב (סי' ש"כ) ועיי' כנה"ג (י"ד סי' שכ"ד). 10. עיי' היטב כנה"ג שם וא"כ יש למחות וכו'. 11. היינו מסקנא דמילתא. רמ"א (שם סי"א) וכנה"ג שם וש"ך (סקכ"ב) וט"ז (סקי"ג) ועיי' תשב"ץ (סי' שצ"א) [ועיי' תשרי באר יצחק אריח סי' י"ב].

סי' קצא: 1. רמ"א (סי' רצ"ג ס"ג). 2. טור י"ד סי' רצ"ג. 3. כלל כ' סי' א'. ועיי' לקט"י (ח"א עמ' 96). 4. הלכ' כלאים סי' א'. 5. קדושין רמז תרט"ו (טו, א מדפה"ד). 6. לאוין קמ"ב. 7. ח"א סי' שכ"ח. 8. עיי' ש"ך (סק"ב) ובנקודה"כ דחה ראיות רבינו והניח צ"ע. 9. עיי' ט"ז (סק"א) דל"ש הכא מוטב שיהיו שוגגין ואין די בכך להציל מאיסור חדש, ועיי' כתב טעם אחר, ע"ש. ובנקודה"כ דחה דבריו, ועיי' בהג"י בית לחם יהודה שם, [ועש"ך סק"ז ודו"ק]. 10. עיי' ש"ך (סק"ו) ומש"כ בשם הלח"מ סוף מס' תרומות. 11. משמע דאילולי פירכתו הו"ל ס"ס, ועיי' טור בשם הרא"ש ובמוצל מאש (סי' ג') הביאו בהג"י רע"א שם הק' דהא הו"ל ס"ס משם אחר ול"ח ס"ס כמש"כ התוס' כתובות (ט, א ד"ה א') וק"ו זו כבר הק' מהריט"א בכורות (פ"ב אות י"ז) עמש"כ בספרי שע"ש (ביה"ס שי"א) ויישבתי היטב עפ"י רבינו עצמו, עש"ב. 12. לכאורה מוכח דס"ל דלא בעינן ס"ס המתהפך דהא הכא אינו מתהפך, עיי' גט פשוט (סי' קכ"ט) ויישבתי היטב עפ"י (סי' קס"ו הער' 10), ושורר כן בפר"ח (כללי ס"ס סוסקמ"ז) על דברת השור"ע, ע"ש. 13. ט, א ד"ה ואב"א.